

Műhelyek

Hungarológia Csehszlovákiában

Amikor 1918-ban létrejött az önálló csehszlovák állam, a hungarológiai kutatók továbbfejlesztésének új lehetőségei alakultak ki. A hungarológia tudományos művelését már a 18. és 19. század fordulóján megalapította a nagy cseh tudós, Josef Dobrovský és a 19. században tanítványai és követői fejlesztették tovább. A 19. század második felében pedig a magyar lektorátus bevezetésével a prágai egyetemen szervezeti alapot kapott a cseh hungarológia. Csak az első világháború után, 1924-ben nevezték ki Prágában az első magyar szakos docenst, Pavol Bujnák szlovák irodalomtörténész személyében. 1930-tól, professzori kinevezésétől 1933-ban bekövetkezett haláláig Pavol Bujnák mind a prágai, mind a pozsonyi egyetem egyetlen magyar szakos tanára volt. Főleg összehasonlító irodalomtörténettel foglalkozott, ma is figyelemre méltó Arany János a szlovák irodalomban című műve (*Ján Arany v literatúre slovenskej*, Praha 1924), és számos tanulmánya, pl. *Neruda és Petőfi* (1932). A korabeli, még Dobrovskýig visszanyúló nézetekre jellemző, hogy habilitálnia csak finnugor nyelvtudományból lehetett, így született Az igekötők a finnugor nyelvekben, főként a magyarban (*Praefixa verbalia v jazykoch ugrofinských a zvlášte v maďarskom*) című erősen vitatható könyve (1928). A finnugor nyelvtudományt később tehetséges finnugor nyelvész és Bujnák utóda, a prágai egyetem professzora, Vladimír Skalička fejlesztette tovább, aki már a magyar filológiában habilitált. Műve, a *Zur ungarischen Grammatik* (1935) a prágai nyelvészeti kör kezdeményezésének egyik kiváló terméke.

De a csehszlovákiai hungarológiát 1945 előtt sem csak Bujnák és Skalička képviselték; Szlovákiában megjelent pl. Orbán Gábor *A finnugor nyelvek számnevei* című könyve (1932), Alžběta Göllnerová *Eötvös József* című tanulmánya (szlovákul 1937), vagy Arany A. László *Kolon nyelvjárásának fonológiai rendszere* című tudományos monográfiája (1944). Fontos továbbá Rudo Uhlár összehasonlító tanulmánya (*Kapcsolatok a szlovák irodalom és a szomszéd irodalmak között*, 1932) és Emil Boleslav Lukáč dolgozata (*Ady és a dekadencia*, 1933), mely a dekadenciával szöges ellentétben álló értékeket mutatta ki Ady művében. František Brábek elavult magyar–cseh szótára után (1912) az első igazi modern kiadvány a szlovák Ján Hvozdk által összeállított magyar–szlovák és szlovák–magyar szótár (1933). Hvozdk falusi birtokos volt, nem képzett filológus, ennek ellenére rendkívüli filológiai érzékkel rendelkezett, s ezért szótára mindmáig időtállóan tekinthető.

A brnoi bölcsészeti karon a hungarológiai kutatás megindulása Josef Macúrek akadémikus nevéhez fűződik. Macúrek 1934-ben egyetemi tankönyvet adott ki *A magyarok és a történeti Magyarország államának története* (Déjiny Maďaru a uherského státu) címmel. Ezzel a művével habilitált és 1935-ben a brnoi egyetemen a magyar történelem professzorának nevezték ki.

1945 után új korszak kezdődik a csehszlovákiai hungarológia fejlődésében is. Pozitív eredmények ezen a téren azonban csak jó pár évvel később születtek; hiszen az első szakaszban, 1945–1948 között még nem alakultak ki a hungarológia fejlesztésének feltételei, mert a magyartanítás mind a magyar iskolákban, mind az egyetemi magyar szakon szünetelt. A negyvenes évek végén újból megnyílt a pozsonyi egyetemen a magyar szeminárium, s két évig, megbízott előadóként itt működött Emil Boleslav Lukáč, a kiváló szlovák költő, aki Adyról és a modern magyar költészetről adott elő.

Pozsonyban 1951-ben Sas Andor és Csanda Sándor kezdett először magyar nyelven tanítani a pedagógiai és a bölcsészettudományi fakultás akkor egyesített tanszékén. 1953-ban megalakult a Pedagógiai Főiskola és a Felsőbb Pedagógiai Iskola magyar tanszéke, s különvált a bölcsészkar magyar szemináriumától. 1959-ben alakult meg a pozsonyi bölcsészeti kar önálló magyar tanszéke, Sas Andor docens vezetésével, a pedagógiai fakultás magyar tanszéke pedig Nyitrára került, a más szakokat is magába foglaló magyar tagozattal együtt. Sas Andor halála után, 1962–1974 között Turczel Lajos, 1974–1987 között Csanda Sándor volt a tanszék vezetője. 1987-től Fónod Zoltán vezeti a pozsonyi magyar tanszékét.

A pozsonyi magyar tanszék fő pedagógiai feladata a szlovákiai magyar iskolák tanárainak képzése. 1977-ben, az újabb iskolai reform után a magyar iskolák magyar szakos tanárainak képzését (az általános iskolák felső tagozata és a középiskolák számára is) a pozsonyi Komenský egyetem magyar tanszékén egyesítették. A nyitrai pedagógiai fakultáson azóta csak az 1–4. osztályok tanítóinak képzése folyik.

A pozsonyi és nyitrai tanszék körül jelentős kutatógárda csoportosult. Sas Andor francia műveltségű tudós, a pozsonyi hungarikák nagy szakértője, akinek legfontosabb tanulmánygyűjteménye, a *Történelmi és irodalmi tanulmányok* 1953-ban jelent meg Pozsonyban; pályája azonban már az első csehszlovák köztársaság idején Munkács város levéltári kalauzájának kiadásával (*Szabadalmas Munkács város levéltára, 1376–1850*, Munkács 1927) elkezdődött. A Kárpátalján végzett kutatásait ismert történelmi monográfiájában – *Egy kárpáti latifundium a hűbéri világ alkonyán* (Bratislava 1955) – gyümölcsöztette. Pozsonyra vonatkozó történelmi és irodalomtörténelmi kutatásainak fő terméke posztumusz monográfiája *A koronázó város. A bécsi kongresszustól a nagy márciusig (1815–1848)*, Bratislava 1973.

Sas Andor európai műveltsége és sokoldalúsága egyedülálló maradt. Követői inkább „hazai földön maradtak”. A szlovákiai magyar irodalomtörténészek elsősorban a szlovákiai magyar irodalommal foglalkoztak behatóan, ami természetesen legfontosabb feladatuk és küldetésük is volt, de sok figyelmet fordítottak a szlovák–magyar irodalmi kapcsolatokra is. Első kutatási témakörüknek rendkívül gazdag a szakirodalma, rövid tanulmányomban itt csak néhány érdekesebb könyvet tudok megemlíteni; pl. Turczel Lajos könyveit (*Két kor mezsgyéjén*, 1967; *Portrék és fejlődésképek*, 1977 és a *Hiányzó fejezetek*, 1982 című kötetét), amelyek elsősorban a két világháború közötti csehszlovákiai magyar irodalmat, sajtó- és kritikátörténetet dolgozták fel alaposan. Turczel Lajos kulturális és irodalmi összképet nyújt, európai összefüggésbe helyezi a két világháború közötti magyar irodalom számos fejezetét. Ez pedig nem kis érdeme egy tudósnak.

Ugyancsak a két világháború közötti csehszlovákiai magyar irodalomnak szentelte figyelmét Csanda Sándor is, aki *Első nemzedék* (1968) és *Harmadik nemzedék*

(1971) című könyvében elsősorban az 1948-cal kezdődő korszak csehszlovákiai magyar irodalmáról rajzol mozaikszerű képet. Összehasonlító jellegű műve a *Nemzetiségi irodalmunk és kapcsolatai* (1985).

A csehszlovákiai magyar irodalom közel hét évtizedes történetének összefoglalása még mindig hiányzik, de nagyon sokat tett egy jövőbeli szintézis elkészítéséhez Turczel Lajoson és Csanda Sándoron kívül Fónod Zoltán és Szeberényi Zoltán is. Fónod Zoltán *Tegnap i önismeret* című könyve (1986) kitűnő kísérlet arra, hogy lehet speciális művelődéspolitikai és szociológiai módszerrel mélyebb irodalomtörténeti önismerethez jutni. Az 1987-ben megjelent *Megmozdult világban* Fónod Zoltán először próbálta Fábry Zoltán életét és munkásságát részletes monográfiában feldolgozni. A csehszlovákiai magyar irodalom másik kimagasló egyinéségének, Györy Dezsőnek pedig Szeberényi Zoltán szentelt már régebben alapos művet (*A vox humana poétája*, Bratislava 1972), majd legújabbán *Arcok és művek* című könyvében (Bratislava 1988) nyújtott az olvasónak „negyven arcképet a szlovákiai magyar irodalomról”.

Szlovák nyelven mutatja be a szlovákiai magyarság irodalmát a Magyar irodalom Csehszlovákiában (*Madarská literatúra v CSSR*, Bratislava, 1983) című gyűjteményes tanulmánykötet. Talán érdemes itt a két szlovák szerkesztő, Karol Rosenbaum és Rudolf Chmel bevezetőjéből a következő szavakat idézni a csehszlovákiai magyar irodalom küldetéséről: „A Csehszlovákiában magyarul írott irodalom viszonya a hazai csehszlovák írásbeliséghez és a Magyarországon magyarul írott irodalomhoz – összetett. A szlovák irodalommal, és részben a cseh irodalommal összeköti a közös államiság, konkrétan a társadalmi, gazdasági, kultúrpolitikai kapcsolatok, a magyar irodalommal pedig a nyelv, a kulturális és irodalmi hagyományok.”

Más kutatási területet jelent a szlovák–magyar irodalmi kapcsolatok vizsgálata, ahol elsősorban Csanda Sándor nevét kell megemlítenünk, aki több könyvet és tanulmányt írt ebben a témában, ezek közül elsősorban *A törökellenes és a kuruc harcok költészetének magyar–szlovák kapcsolatai* c. könyve (1961) említendő meg. Csanda a régi magyar irodalomnak is figyelmet szentel, különösen fontos *Balassi Balint költésze és a közép-európai szláv reneszánsz stílus* című monográfiája (1973), valamint a *Szülőföld és irodalom* című könyve (1977). Fontos kollektív munka a *Magyar irodalmi hagyományok szlovákiai lexikona*, mely Csanda szerkesztésében 1980-ban jelent meg Pozsonyban.

Az újabb magyar irodalommal behatóan foglalkozik Jaroslava Pašiaková, a *Kassák Lajos* című szlovák nyelvű biográfia szerzője (Bratislava 1973), aki *Folyamatos múlt* című tanulmánykötetében (Bratislava 1981) az újkori cseh és magyar irodalom néhány párhuzamáról szól. Írt Otakar Březina és Kassák Lajos szellemi testvériségéről és arról, miért egyezik egészen rendkívüli pontossággal Karel Čapek *Fehér kör* és egy elfelejtett, lexikonban sem jegyzett szlovákiai magyar író, Török Géza *Szérum* című regényének alapmotívuma.

A stilisztika és poétika területén ki kell emelni Zsilka Tibor munkásságát, elsősorban *A stílus hírértéke* (Bratislava 1973) és *Poétikai szótár* (Bratislava 1977) című művei okán. Zsilka modern szemiotikai módszerekkel dolgozik és elméletileg a néhai Anton Popovič nyitrai irodalomtudományi iskolájához kapcsolódik.

A szlovákiai hungarológiai irodalomkutatásban meg kell említeni a verselemzéssel foglalkozó kutatókat, akik közül elsősorban Koncsol László és Zalabai Zsigmond

művelik magas szinten szakmájukat. A Koncsol-féle eszmetörténeti nyomozásnak kitűnő eredménye *Ivek és pályák* című könyve (Bratislava 1981), s igen figyelemre méltó Zalabai Zsigmond *Tünődés a trópusokon* című úttörő jellegű poétikai munkája is (Bratislava 1981). A nyelv elemzésével Zeman László foglalkozott, aki a szaknyelv terminológiájának is figyelmet szentelt. Ezen a helyen kell megemlíteni *A szlovák-magyar szak- és műfordítás kérdései* című tanulmánykötetét (Bratislava 1981) is.

A szlovákiai magyar irodalomtörténeti hungarológiáról szólva nem szabad elfelejteni, hogy a Szlovák Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetében is foglalkoznak hungarológiával. Itt dolgozott Rudolf Chmel, a csehszlovák írószövetség jelenlegi titkára és a Slovenské Pohl'ady című folyóirat főszerkesztője. Már 1972-ben, szlovák nyelvű monográfiájában (*Literatúra v kontaktoch*, Bratislava 1972) az összehasonlító irodalomkutatás korszerű módszereivel tett kísérletet a szlovák és a magyar irodalom sajátos kapcsolatrendszerének elemzésére. A bemutatott anyag, a termékeny kérdésfölvetések Chmel munkáját mindenképpen a szlovák-magyar kapcsolat kutatás fontos alapozó művévé teszik és ezért munkája magyarul is megjelent. (*Két irodalom kapcsolatai*, Bratislava 1980). Az újabb magyar irodalommal rendszeresen foglalkozik még Karol Tomiš, aki a Nyugat és a szlovák irodalom kapcsolatairól, Ady Endre szlovák visszhangjáról írt. Milena Cesnaková-Michalcová a mai Szlovákia területén az 1918 előtti magyar színház- és színjátszás történetét kutatja.

A szlovákiai magyar irodalomtörténeten kívül röviden említenünk kell még a szlovákiai nyelvtudományi hungarológiát is. A kutatók gyakran foglalkoznak kontrasztív lingvisztikával. Ilyen munkák a *Tanulmányok a magyar-szlovák összevető nyelvvizsgálat köréből* (Z konfrontácie madarciny a slovinciny, Bratislava 1977) című tanulmánygyűjtemény, amely a magyar-szlovák összehasonlító nyelv kutatás kezdetének tekinthető, valamint Bertók Imre *A szlovák és a magyar nyelv kontrasztív elemzése különös tekintettel az esetrendszerre* című tanulmánygyűjteménye (Bratislava 1977). A magyar-szlovák összevető nyelvvizsgálatban a szlovák Ján Horecky, Juraj Furdík és Klára Buzássyová szintén értékes eredményeket értek el. A szlovák-magyar lexikális kapcsolatokat elsősorban Ján Dorul'a és Vincent Blanár tanulmányozták eredményesen. A szlovákiai magyarok közül ki kell emelnünk Sima Ferenc és Jakab István munkásságát. Sima Ferenc Csehszlovákiában a magyar történeti nyelvtan legjobb szakértője (műve a *Magyar nyelvtörténet*, Bratislava 1971) és az egyetlen szlovákiai magyar nyelvészünk, aki szélesebb finnugor nyelvészeti képzettséggel is rendelkezik. Jakab István már hosszabb ideje foglalkozik a magyar nyelvtannal. Nyelvészeti könyveinek sora hosszú: *A magyar igekötők állományi vizsgálata* (Bratislava 1976), *Nyelvünkről, nyelvünkért* (Bratislava 1980), *Nyelvünk és mi* (Bratislava 1983), *Nyelvi vétségek és kétségek* (Bratislava 1987). A *Nyelvünkről, nyelvünkért* című könyvének előszavában foglalta össze a magyar nyelv művelés feladatát: „Egy magyar nyelv van. Ezt használja a magyar nemzeti társadalom, ezt használják anyanyelvükként már országok magyar nemzetiségei és szórványai. Fontos tehát, hogy ez a közös nyelv egységes, minden magyar számára érthető legyen.”

A szlovákiai magyarok közül még több kimagasló tudós egyéniséget is említhetünk a hungarológia különböző területeiről. Tehetséges „magántudós” pl. a történetész Püspöki Nagy Péter is, akinek – a nagymorva birodalommal kapcsolatos nézetei

ugyan erős kritikában részesültek – heraldikai munkái (*Dunaszerdahely város címere-ről*, Bratislava 1970.) mintául szolgálnak ezen a tudományterületen.

A szlovákiai hungarológiai kutatás mellett még a cseh hungarológia eredményeit is számba kell venni. Bár Cseh- és Morvaország soha nem voltak ilyen közeli kapcsolatban a magyarsággal, mint a mai Szlovákia, ezért itt más, eltérő feltételei voltak a hungarológia tudományos művelésének, ahogyan ezt már a cseh és a szlovák tudományos hungarológia alapítójának, Josef Dobrovskýnak példája is mutatja.

A második világháború után 1950-ben megújult a prágai egyetemen a magyar szeminárium, előbb Vladimír Skalička, később Rákos Péter vezetése alatt. Skalička mellett a nyelvészeti szakon dolgozott Bredár Gyula és Blaskovics József. Utóbbi többször kiadott cseh nyelvű magyar nyelvi tankönyvet és jegyzet formában cseh nyelvű magyar nyelvtant (1957). Blaskovics korán átpártolt a turkológiához, azonban Ladislav Hradskýval együtt részt vett még egy magyar–cseh és cseh–magyar kéziszótár kiadásában.

A nyelvészeti hungarológia területén legtöbb érdem Vladimír Skalička akadémikus nevéhez fűződik. A második világháború előtti cseh nyelvű hungarológiai munkáit 1967-ben Moszkvában *A prágai nyelvészeti kör* (Prazskij ligvisticeskij kruzok) címmel oroszul is kiadták. Maradandó értékű *A magyar nyelv tipológiája* című tanulmánya, amely *A magyar nyelv története és rendszere* című tanulmánykötetben jelent meg Budapesten, 1967-ben. Ez a téma foglalkoztatta Skaličkát a *Zum Problem des Donausprachbundes* című tanulmányában is (Ural-Altische Jahrbücher, 40. évf., Wiesbaden 1968, Heft 1–2, 3–9.), és újabban a tipológiai tanulmányok gyűjteménykötetében, amelyet az NSZK-ban tíz évvel ezelőtt adtak ki (*Typologische Studien*, Schriften zur Linguistik 11, Braunschweig–Wiesbaden 1979). Fontosak Skalička *Travaux linguistique de Prague* (1–2, Praha 1964–1966) című tanulmánykötetének tipológiai tanulmányai és a magyar nyelvtudomány áttekintése 1973-ból, valamint a csehszlovákiai nyelvészeti hungarológia és finnugrisztika értékelése 1978-ból, amely az 1. csehszlovák hungarológiai szimpózium brnoi közleményében jelent meg. Nem szabad elfeledkez-nünk a cseh hungarológia névtudományi munkásságáról sem, amelyben a néhai Vladimír Šmilauer akadémikus és munkatársai úttörő munkát végeztek (pl. Rudolf Forstinger), s tanulmányaikat főleg a Topográfiai Bizottság Híradója („Zpravodaj místopisné komise”) című folyóirat lapjain tették közzé.

Az irodalomtudományi hungarológiát elsősorban Rákos Péter képviseli Prágában. *Rhythm and metre in Hungarian Verse* című angol nyelvű könyvével (Praha 1966) járult hozzá ahhoz az ismert magyar verstani vitához (Horváth János, Gáldi László, Vargyas Lajos stb.), mely századunk ötvenes és hatvanas éveiben zajlott le. Rákos ebben a könyvében egyebek között a magyar versritmus és metrum sajátos problémáira, és ennek a verstan általános problematikájával való összefüggéseire mutatott rá. *Tények és kérdőjelek* című könyvében (Bratislava 1971) az irodalomelmélet vitás kérdéseit (pl. az irodalmi értékelés problémáit) dolgozta fel az irodalom, az irodalomkritika és a filozófia komplex vizsgálatának igényével, nem hagyva figyelmen kívül a magyar irodalmat sem (Jókai-, Madách-, Ady-, Karinthy-, Németh-, Illyés-tanulmányai). Rákos Péter kezdeményezésére és vezetésével jelent meg akkoriban *A magyar irodalom lexikona* című kollektív mű az Odeon prágai könyvkiadó sorozatában (Slovník spisovatelů Maďarsko, Praha 1971). Rákos Péternek a csehszlovákiai magyar irodalom irán-

ti érdeklődése is fontos, Fábry Zoltán *Hazánk és Európa* c. könyvéből figyelemreméltó cseh nyelvű válogatást (Naše vlast Evropa, Praha 1967) tett közzé. Legutóbbi könyvének, *Az irodalom igaza* című kötetének esszéi, vitacikkei, a magyar klasszikusok cseh nyelvű fordításaihoz írt bevezető tanulmányai imponáló válogatást nyújtanak a szerző húszéves munkásságából. E könyvében olvasható *Prologomena egy eljövendő irodalomtudományhoz* c. tanulmánya is, mely kitűnő általános irodalomtudományi bevezetés a magyar irodalomelméletből válogatott tanulmányainak csehül megjelent kötetéhez (*Teorieliteratury v zrcadle maďarské literárni vědy*, Praha 1986). Rákos nemcsak nagyszerű elméletíró és a hungarológia irodalomtudományi művelője, de hosszú idő óta ő a szervezője és szellemi irányítója a magyar irodalom terjesztésének Csehországban, az egyetemes magyar irodalom csehszlovákiai követe. Rákos Péter nevelte a prágai irodalomtudományi iskola többi irodalomtörténészét is (Jan Mészáros, Anna Valentová, Marcela Husová stb.), akik többnyire a modern magyar irodalommal foglalkoznak.

A prágai hungarológiai iskola mellett Morvaországban, Brnoban alakult ki a másik cseh hungarológiai központ. Alapítója, Josef Macůrek akadémikus irányította ezt a központot a második világháború után, főleg a történettudományi kutatásokra összpontosítva. Ő kezdeményezte 1950-ben a magyarországi levéltárakban található bohémikák összeírását, s *Az európai Kelet történetírása* című könyvében (*Dějepisectví evropského vychodu*, Praha 1947) nagy figyelmet szentelt a magyar történetírásnak, valamint a felvilágosodás kori cseh és magyar történetírás kapcsolatainak. Macůrek professzor tanítványaiban is felébresztette a magyar történelem és kultúra iránti érdeklődést. Rövid ideig foglalkozott magyar történettudományi kérdésekkel Oswald Machatka, aki két fontos tanulmányt tett közzé: az első budapesti cseh–szlovák munkásegyletről (erről a témáról később önálló könyvet írt az olmtüzi történész, Vladislav Zapletal) és a Rákóczi-szabadságharc cseh összefüggéseiről (*Časopis Matice Moravské* 1953, 1955). Machatkát 1955-ben én követtem és 1968-ban Macůrek javaslatára átvettem a brnoi Balkanisztikai és Hungarológiai Kabinet vezetését. A hatvanas években főleg cseh–magyar felvilágosodáskori kapcsolatokkal foglalkoztam. Ebben a témakörben két monográfiát írtam: *Magyar református értelmiség és cseh nemzeti ébredés* (*Maďarská reformovaná inteligence v českém obrození*, Praha 1962) és *Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-Ugrist* (Brno 1967). Később a magyar irodalom szélesebb problematikájára, valamint a közép-, délkelet- és kelet-európai összehasonlító kultúrtörténeti kutatásokra fordítottam figyelmet. Érdeklődésem központjában elsősorban a közép- és délkelet-európai nemzeti ébredés tipológiája állt. A közelmúltban jelent meg a középkori magyarországi latin nyelvű legendákból és krónikákból való cseh nyelvű válogatásom. (*Legendy a kroniky koruny uherské*, Praha 1988). E könyvben először jelenik meg cseh nyelven Anonymus krónikájának teljes szövege, továbbá István király Intelmei, valamint Zoerard és Benedek legendája. Szemelvényeket közlök ezen kívül a Kézai-, a Rogerius- és a Bécsi Képes Krónikából, az István-, László-, Gellért- és Margit-legendákból. A Dagmar Bartoňková és Jana Nechutová fordította 30 ívnyi kötetben szerepel még Julianus első útjáról a szerzetestárs, Ricardus által írt beszámoló is. Minden forráshoz előszót, jegyzeteket, lehetőleg teljes forrás- és irodalomjegyzéket, valamint kommentáló részeket mellékelek.

Fontos művet írt munkatársam, Marta Romportlová, aki a *Csehszlovákia és Magyarország 1918–1938* (ČSR a Maďarsko 1918–1938, Brno 1986) című monográfia szerzője. Könyvében gazdag forrásanyag felhasználásával az adott időszak csehszlovák–magyar kereskedelmi kapcsolatainak fejlődését mutatja be. A Csehszlovák Tudományos Akadémia brnoi Szláv Intézetének munkatársa, Milan Šmerda pedig néhány jelentős tanulmányt írt a 17–18. századi cseh–magyar történeti kapcsolatok köréből.

A Balkanisztikai és Hungarológiai Kabinetben a brnoi egyetemen 1975 óta van önálló magyar szak. A magyar nyelv tanítását a brnoi bölcsészkaron 1958-ban kezdték meg és az oktatásban jelentős szerep jutott Mráz Károly és Ágnes Šabacká megbízott tanároknak, s az utolsó időben Bekéné Nádor Orsolyának, a brnoi egyetem magyar lektornőjének is. Jelenleg a kabinetben működik Deák Eszter magyar aspiráns is. Rendszeresen megjelentetjük a csehszlovákiai hungarológia bibliográfiáját (*Bibliografie ceskoslovenské hungaristiky*) az én szerkesztésemben, Marta Romportlová és Jiří Cvetler közreműködésével. Eddig öt kötet jelent meg (1966–1968, Brno 1971, 1969–1971, Brno 1974, 1972–1974, Brno 1977, 1975–1977, Brno 1983, 1978–1980, Brno 1986). 1978-ban szervezte a kabinet az első csehszlovák hungarológiai szimpóziumot, ahol elhatározták, hogy a kabinet a továbbiakban a csehszlovák hungarológia koordinációs központja lesz. A szimpózium anyagát nagy késéssel, 1985-ben adtuk ki *A csehszlovák hungarológia mai állapota és feladatai* címmel.

Ahogy e rövid beszámolóból is kitűnik, a csehszlovákiai hungarológia fejlődése dinamikus és termékeny. A szlovák hungarológia inkább a hagyományos szlovák és magyar tudomány örököse, és klasszikus módon fejleszti elsősorban az irodalomtörténeti és nyelvészeti hungarológiát, valamint a néprajzot, melyben szintén szép eredményeket ért el. A cseh hungarológia – főleg a prágai központban – a cseh és a nemzetközi tudományos élet modernebb és produktívabb módszertani irányzataihoz kapcsolódik, elsősorban az irodalomtudomány és a nyelvészet területén. Itt elevenen él tovább a prágai nyelvészeti kör és Jan Mukařovský esztétikai iskolájának példája, melyet Szlovákiában a nyitrai irodalomtudományi központ, valamint Rudolf Chmel összehasonlító tipológiai felfogása követett. A tipológiai módszer következetesen a brnoi hungarológiai iskola fejleszti, elsősorban a történet- és irodalomtudomány területén, hangsúlyozva a levéltári forrásanyag kutatását, hisz enélkül a legjobb elméleti módszerek is csak szűkebb, kevésbé meggyőző eredményekhez vezetnek. A cseh hungarológia eredményeit bizonyítja az a tény is, hogy a két legjelentősebb szintetikus mű prágai, illetve brnoi hungarológusok vezetésével készül. Az első cseh nyelvű „Magyar irodalomtörténet”-ben cseh irodalomtörténészek dolgoznak Rákos Péter vezetésével, az első modern „Magyarország történetét” pedig cseh és szlovák történészek írják, František Hejl és jómagam irányításával. Ez utóbbi mű talán hamarosan meg is jelenik.

A csehszlovákiai magyarság számára mindezek mellett legfontosabb a pozsonyi és a nyitrai hungarológiai központ munkássága. A magyarságkutatás a magyarok kezében egy nemzetmentő- és megújító nemes célt is teljesít. Az ennél szűkebben értelmezett hungarológia pedig csak egy józan, objektív tudományág.

Richard Pražák